

CRNA GORA
AGENCIJA ZA ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE I
POŠTANSKU DJELATNOST

Broj: 0302-6011/2
Podgorica, 24.09.2026. godine

IZVJEŠTAJ
O SPROVEDENOM KONSULTATIVNOM PROCESU U VEZI NACRTA
ANALIZE VELEPRODAJNOG TRŽIŠTA GARANTOVANIH KAPACITETA

Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost (u daljem tekstu: Agencija) sprovodi postupak utvrđivanja i preispitivanja relevantnih tržišta, saglasno članu 111 stav 1 Zakona o elektronskim komunikacijama ("Službeni list CG", br. 100/24 i 119/26), u saradnji sa nezavisnim organom nadležnim za zaštitu konkurencije. Agencija u ovom postupku naročito vodi računa o primjeni Preporuke Evropske komisije o relevantnim tržištima proizvoda i usluga u sektoru elektronskih komunikacija podložnim prethodnoj (*ex ante*) regulaciji (EU 2020/2245).

Agencija je Odlukom o relevantnim tržištima broj 0302-2334/3 od 28.04.2025. godine utvrdila relevantna tržišta iz Preporuke Evropske komisije i to:

- 1) Veleprodajno tržište lokalnog pristupa koji se pruža na fiksnoj lokaciji i
- 2) Veleprodajno tržište garantovanih kapaciteta.

Međutim, kako Agencija može preispitati i druga tržišta proizvoda i usluga koja nijesu navedena u Preporuci ukoliko, u skladu sa okolnostima na tržištu elektronskih komunikacija u Crnoj Gori, ocijeni da se na istim može dokazati da istovremeno ispunjavaju uslove iz Testa tri kriterijuma, Agencija je kandidovala i tržišta 3) i 4) iz Odluke o relevantnim tržištima i to:

- 3) Veleprodajno tržište pristupa fizičkoj infrastrukturi i
- 4) Veleprodajno tržište centralnog pristupa koji se pruža na fiksnoj lokaciji za proizvode za masovno tržište.

Članom 112 Zakona o elektronskim komunikacijama je predviđeno da u postupku definisanja relevantnih tržišta Agencija utvrđuje opseg relevantnih usluga i proizvoda u sektoru elektronskih komunikacija i naročito relevantna geografska tržišta uzimajući u obzir, pored ostalog, okolnosti i stepen infrastrukturne konkurencije na tom području, vodeći računa o primjeni preporuka Evropske komisije o relevantnim tržištima i smjernica Evropske komisije o analizi tržišta i ocjeni značajne tržišne snage. Imajući u vidu činjenicu da se analiza relevantnog Veleprodajnog tržišta lokalnog pristupa na fiksnoj lokaciji i analiza relevantnog Veleprodajnog tržišta centralnog pristupa na fiksnoj lokaciji (tržišta 1 i 2 iz Odluke o relevantnim tržištima) baziraju na podacima o širokopojasnom pristupu internetu, Agencija će biti u mogućnosti započeti postupak analiza gore navedena dva relevantna tržišta po prijemu podataka od operatora za potrebe izrade Geografskog pregleda.

Agencija je sprovela postupak analize Veleprodajnog tržišta garantovanih kapaciteta (tržište 2 iz Odluke o relevantnim tržištima).

Savjet Agencije je na sjednici održanoj dana 02.07.2026. godine usvojio Nacrt analize Veleprodajnog tržišta garantovanih kapaciteta nakon čega je Agencija, u skladu sa članom 206 Zakona o elektronskim komunikacijama, sprovela postupak javnih konsultacija koji je trajao u periodu od 06.07.2026. godine do 06.08.2026. godine.

U zadatom roku komentari, mišljenja i sugestije na nacrt analize Veleprodajnog tržišta garantovanih kapaciteta pristigli su od Agencije za zaštitu konkurencije i operatora "Crnogorski Telekom" A.D. Podgorica i "One Crna Gora" d.o.o Podgorica.

Agencija za zaštitu konkurencije je u svom dopisu broj 01-082/26-396/4 od 20.08.2026. godine istakla da nema primjedbi na predloženi tekst nacrt analize Veleprodajnog tržišta garantovanih kapaciteta.

Komentari operatora "Crnogorski Telekom" A.D. Podgorica su dati u formi primjedbi na nacrt dokumenta u opciji "track changes", ali i dostavljeni uz dopis broj 07-14097 od 03.08.2026. godine i dati su integralno na nacrt Testa tri kriterijuma na Veleprodajnom tržištu pristupa fizičkoj infrastrukturi i na nacrt Analize Veleprodajnog tržišta garantovanih kapaciteta.

Predsjednik Savjeta

Dr Milan B. Radulović, dipl.inž.el.

Pregled odgovora Agencije na komentare, primjedbe i sugestije operatora "Crnogorski Telekom" A.D. Podgorica na nacrt Analize Veleprodajnog tržišta garantovanih kapaciteta

Redni broj	Dio teksta u nacrtu Analize	Komentar operatora	Odgovor Agencije na komentar
1.	U cilju sagledavanja supstitutivnosti na strani tražnje, Agencija će analizirati određene usluge, odnosno proizvode u smislu da li mogu biti bliski ili savršeni supstituti usluzi garantovanog kapaciteta putem Ethernet tehnologije. Pored toga Agencija će razmatrati i trendove na tržištu, kao i poređenje relativnih cijena ovih usluga. U daljem postupku definisanja tržišta u dimenziji usluga Agencija je razmatrala sljedeće potencijalne supstitute usluzi garantovanog kapaciteta putem Ethernet tehnologije: - VPN usluge; - Usluge garantovanog kapaciteta putem xWDM tehnologije; - Tradicionalne digitalne iznajmljene linije; - Usluge (S)HDSL iznajmljenih linija; - Asimetrične usluge prenosa podataka (asimetrični xDSL, FTTx, KDS/HFC) i - Usluge iznajmljene linije realizovane putem radio-	Nije jasno na koji način ako u dokumentu na str. 18 stoji da ostali "ne objavljuju javne standardizovane cjenovnike za iznajmljene linije." Ako je Agencija imala pristup cijenama drugih operatora svakako je mogla uporediti da li s tom cjenovnom politikom vrši konkurentski pritisak na SMP.	Komentar operatora "Crnogorski Telekom" A.D. Podgorica se odnosi na Poglavlje Nacrta Analize kojim je Agencija postupku definisanja tržišta u dimenziji usluga na maloprodajnom nivou razmatrala potencijalne supstitute usluzi garantovanog kapaciteta putem Ethernet tehnologije. Dimenziju relevantnog tržišta usluga čine sve ponuđene usluge koje su po svojim karakteristikama, namjenama i cijenama međusobno supstitutivne. U ovom poglavlju Agencija je razmatrala stepen supstitutivnosti usluga iznajmljenih linija koje se pružaju putem različitih tehnologija prenosa, gdje je akcenat bio na funkcionalnoj zamjenjivosti, da li se obezbjeđuje ekvivalentan nivo usluge u pogledu simetričnosti brzine, ekskluzivnost kanala (nedijeljeni resurs) i ugovorno garantovan end-to-end nivo usluge (SLA) uključujući dostupnost, kašnjenje i pouzdanost kao i stabilne i predvidive performanse. Dodatno je u određenim slučajevima napravljeno poređenje cijena usluga širokopojsnog pristupa za masovno tržište i usluga iznajmljenih linija. Agencija uvažava primjedu operatora "Crnogorski Telekom" A.D. Podgorica i rečenicu na str. 18: "Ostali veliki operatori poput "One Crna Gora" d.o.o Podgorica i "Mtel" d.o.o. Podgorica ne objavljuju standardizovane cjenovnike za iznajmljene linije" mijenja na sljedeći način: "Operatori "One Crna Gora" d.o.o.

	relejnih (mikrotalasnih) veza.	Podgorica i "Mtel" d.o.o. Podgorica objavljuju veleprodajne cjenovnike za usluge iznajmljivanih linija ali "Mtel" d.o.o. Podgorica u njima naglašava da zadržava pravo ponuditi drugačije uslove zavisno od specifičnih zahtjeva korisnika, a operator "One Crna Gora" d.o.o. Podgorica da zadržava pravo odobravanja popusta prema angažovanom kapacitetu, trajanju ugovora i drugim uslovima".	Agencija je saglasna da multiste tražnja sama po sebi nije dokaz statusa operatora sa značajnom tržišnom snagom i da činjenica da operator nema sopstvenu infrastrukturu na određenoj lokaciji ne znači nužno da ne može učestvovati u pružanju end-to-end usluge. Korišćenje veleprodajnih usluga drugih operatora i druga komercijalna rješenja mogu predstavljati konkurentski pritisak i relevantni su za procjenu efektivne konkurencije. Međutim, za ocjenu tržišne snage potrebno je ocijeniti da li takvo rješenje može biti ponuđeno u kratkom roku, po konkurentnim uslovima, sa odgovarajućim SLA parametrima, na svim lokacijama, a koje bi predstavljalo značajan konkurentski pritisak.
2.	Imajući u vidu multiste prirodu tražnje na ovom tržištu, široka nacionalna pokrivenost predstavlja naročito snažan indikator tržišne snage. Kako dokument pokazuje, čak 75% priključnih tačaka odnosi se na korisnike sa najmanje dvije lokacije, što dodatno povećava konkurentski značaj operatora sa najvećim geografskim dometom.	Postojanje multiste potražnje ne znači automatski prednost Telekoma, jer alternativni operatori (Mtel, ONE) često koriste veleprodajne usluge pristupa trećih strana ili međusobnu saradnju kako bi premostili nedostatak sopstvene infrastrukture u određenim zonama, što Agencija treba da uzme u obzir pri procjeni njihovih sposobnosti za samostalno djelovanje.	Ovo je posebno važno jer podaci iz Analize pokazuju da je 75% priključnih tačaka povezano sa korisnicima koji imaju najmanje dvije lokacije, što povećava značaj sposobnosti operatora da obezbijedi objedinjeno rješenje. Zato multiste karakter tražnje nije korišćen kao samostalan dokaz statusa operatora sa značajnom tržišnom snagom, već kao faktor koji pojačava značaj geografske pokrivenosti infrastrukturom kada se posmatra zajedno sa ostalim kriterijumima.

3.	Agencija konstatuje da je "Mtel" d.o.o. Podgorica značajan infrastrukturni konkurent na ovom relevantnom tržištu, s obzirom da je prisutan u skoro svim opštinama Crne Gore. Međutim, iako njegova mreža predstavlja važan konkurentski pritisak, analiza pokazuje da teritorijalna pokrivenost i dalje nije potpuna, prisustvo u pojedinim opštinama izostaje i postoje indicije da operator nema jednaku gustinu mreže u svim poslovnim zonama. Sve to ukazuje da tržišni pritisak nije dovoljan da u potpunosti neutrališe prednosti operatora sa najširim dometom.	Iako je Telekom prisutan u gotovo svim opštinama, Agencija sama potvrđuje da je Mtel značajan infrastrukturni konkurent prisutan u skoro svim opštinama Crne Gore. Činjenica da Mtel nema „jednaku gustinu mreže u svim poslovnim zonama“ ne umanjuje njihov stvarni konkurentski pritisak na profitabilnim lokacijama gdje se generiše najveći dio prihoda na ovom tržištu.	Analiza je u Nacrtu dokumenta konstatovala da je operator "Mtel" d.o.o. Podgorica značajan infrastrukturni konkurent i da pruža usluge u skoro svim opštinama. Međutim, za procjenu statusa operatora sa značajnom tržišnom snagom nije odlučujuća samo teritorijalna prisutnost, već kombinacija geografskog dometa, gustine mreže, raspodjele priključnih tačaka, tržišnog učešća i sposobnosti da se odgovori na tražnju koja je često multistite i nacionalnog karaktera. Podaci iz Nacrta Analize pokazuju da operator "Crnogorski Telekom" A.D. Podgorica ima 59% učešća u ukupnom broju priključnih tačaka na nacionalnom veleprodajnom nivou, dok njegova učešća po regijama prelaze 50%, uključujući 80,28% u Južnoj i 54,32% u Centralnoj regiji, uz 50% u Sjevernoj regiji. Istovremeno, "Mtel" d.o.o. Podgorica jeste važan konkurent, ali prema podacima korišćenim u Nacrtu Analize nije imao jednaku geografsku dostupnost/gustinu kao operator "Crnogorski Telekom" A.D. Podgorica. Stoga se zaključak ne zasniva na tome da "Mtel" d.o.o. Podgorica nije konkurent, već na ocjeni da njegov konkurentski pritisak, u posmatranom periodu i uz postojeću strukturu tražnje, nije bio dovoljan da umanji prednost operatora sa najširim nacionalnim dometom.
4.	Na drugoj strani, operator "One Crna Gora" d.o.o. Podgorica pruža usluge ovog relevantnog tržišta isključivo u opštini Podgorica. Njegovo konkurentsko djelovanje ima lokalni karakter, te ne vrši dovoljan konkurentski pritisak na	Agencija zaključuje da tržišni pritisak Mtele nije dovoljan da neutrališe prednosti Telekoma, dok djelovanje operatora One Crna Gora smatra isključivo lokalnim (Podgorica). Smatramo da je potcijenjen konkurentski potencijal Mtele. Ako je operator prisutan u	Agencija u Nacrtu dokumenta ne negira konkurentski značaj operatora "Mtel" d.o.o. Podgorica, koji je označen kao najznačajniji alternativni konkurent i njegovo prisustvo u skoro svim opštinama je uzeto u obzir. Međutim, tržišna snaga se ne procjenjuje samo na osnovu toga da li alternativni operator može učestvovati u pružanju

	nacionalnom nivou. Tako ograničeno geografsko prisustvo značajno umanjuje sposobnost operatora da konkuriše na tržištu koje karakteriše izražena potreba za multistite povezivanjem poslovnih korisnika širom države.	skoro svim opštinama, on objektivno može da konkuriše za multistite ugovore, a manja gustina mreže u nekim zonama je privremena tržišna odluka, a ne trajna barijera ulasku. Zanemaruje se da Mtel, osim što obavlja djelatnost u gotovo svim opštinama pruža garantovane kapacitete, posjeduje optičku infrastrukturu i ima značajno prisustvo na tržištu. Istovremeno se zaključuje da on ne vrši dovoljan konkurentski pritisak a istovremeno Agencija: ne daje dovoljno kvantitativnih pokazatelja za to; ne analizira detaljno prihode i ne analizira stopu preuzimanja Telekomovih korisnika pa i onih velikih korisnika koje preuzima putem tenderskih postupaka. Što se tiče operatora ONE, fokus na Podgoricu ne znači odsustvo konkurentskog pritiska na nacionalnom nivou, s obzirom na to da se najveća koncentracija poslovnih korisnika i multistite čvorišta nalazi upravo u Podgorici.	relevantne usluge, već da li time vrši dovoljan i održiv konkurentski pritisak na operatora “Crnogorski Telekom” A.D. Podgorica koji je predmet procjene SMP statusa. Tržišno učešće se najčešće koristi kao indikator tržišne snage. Iako, u skladu sa Smjernicama Evropske komisije, visoko tržišno učešće nije samo po sebi dovoljna mjera kako bi se utvrdilo postojanje značajne tržišne snage na nekom relevantnom tržištu, malo je vjerovatno da će operator koji nema značajno tržišno učešće imati značajnu tržišnu snagu. Prema tome, operator čije tržišno učešće ne premašuje 25%, vjerovatno neće imati značajnu tržišnu snagu na relevantnom tržištu i u skladu s tim, tržišno učešće operatora koje premašuje 50% je samo po sebi, osim u izuzetnim okolnostima, dovoljan dokaz postojanja značajne tržišne snage tog operatora. Podaci iz Nacrta Analize pokazuju da operator “Crnogorski Telekom” A.D. Podgorica ima 59% učešća u ukupnom broju priključnih tačaka na nacionalnom nivou. Činjenica je da se veliki dio poslovne tražnje nalazi u Podgorici. Podaci iz Nacrta Analize pokazuju da se oko 64% svih usluga garantovanih kapaciteta pruža u Podgorici i da je u Podgorici operator “Crnogorski Telekom” A.D. Podgorica imao 54% priključnih tačaka na kraju analiziranog perioda. Međutim, relevantno tržište obuhvata nacionalnu tražnju, a multistite korisnici zahtijevaju povezivanje lokacija koje mogu biti raspoređene širom države. Zbog toga jaka konkurencija u jednom urbanom centru ne mora
--	--	--	---

			automatski neutralisati tržišnu snagu na nacionalnom nivou. Na kraju, operator "One Crna Gora" d.o.o. Podgorica pruža usluge ovog relevantnog tržišta isključivo u opštini Podgorica. Njegovo konkurentsko djelovanje ima lokalni karakter, te ne vrši dovoljan konkurentski pritisak na nacionalnom nivou. Takvo ograničeno geografsko prisustvo značajno umanjuje sposobnost operatora da konkuriše na tržištu koje karakteriše izražena potreba za multistite povezivanjem poslovnih korisnika širom države.
5.	Na osnovu svega do sada navedenog, u analizi relevantnog tržišta Veleprodajnih garantovanih kapaciteta operatora "Crnogorski Telekom" A.D. Podgorica ima ekonomski uticaj koji mu omogućava značajan stepen nezavisnosti u odnosu na njegove konkurente i korisnike. Iz tog razloga, Agencija je zaključila da je operator "Crnogorski Telekom" A.D. Podgorica operator sa značajnom tržišnom snagom na relevantnom tržištu Veleprodajnih garantovanih kapaciteta, i da rezultati analize po ostalim kriterijumima ne mogu uticati na već donijeti zaključak.	Agencija nije dokazala da je konkurencija nedovoljno efikasna, odnosno da Telekom može djelovati nezavisno od konkurenata i kupaca. Trebala je uzeti u obzir stvarni konkurentski pritisak Mtele. Tačno je da Agencija konstatuje da je Mtel prisutan u skoro svim opštinama, ali tvrdi da to nije dovoljno za neutralisanje tržišne snage Telekoma. Agencija je trebala uzeti u obzir broj multistite ugovora koje je Mtel osvojio; broj korisnika preuzetih od Telekoma; tržišna učešća prema prihodima, ne samo prema priključcima; rezultate javnih nabavki za državne institucije i velike korporacije pa i podatke o tenderima gdje su Telekom i Mtel direktno konkurisali. Na osnovu toga bi Agencija mogla donijeti relevantnije zaključke.	Agencija je analizom potkriterijuma kao što su: tržišno učešće operatora, ekonomija obima i ekonomija širine, stepen vertikalne integracije i kontrola infrastrukture koju nije lako replicirati da na ovom relevantnom tržištu ne postoji efikasna konkurencija. Naime, istorijski izgrađena infrastruktura operatora "Crnogorski Telekom" A.D. Podgorica, kao incumbent operatora, relevantna je ne zato što zbog svojih karakteristika koje nameću SMP status i nužnost regulacije, već i u analiziranom periodu značajno utiče na troškove repliciranja mreže i na sposobnost konkurenata da u relevantnom vremenskom periodu izvrše dovoljno snažan konkurentski pritisak. U Eksplanatomnom dokumentu (2020/ 8750) uz Preporuku Evropske komisije o relevantnim tržištima se navodi: "Ex ante regulacija za tržište Veleprodajnih garantovanih kapaciteta ostaje neophodna u većini država članica, uz prilagođavanja tehnološkoj evoluciji i, u nekim slučajevima, geografskoj

segmentaciji. Očekuje se da će se njen značaj za podršku razvoju poslovnih korisnika povećati u budućnosti, jer industrijske primjene u velikoj mjeri zavise od ovih usluga povezivanja”.

Agencija je prilikom procjene strukture relevantnog tržišta i relativnog položaja operatora tržišna učešća prvenstveno utvrdila na osnovu broja priključnih tačaka, uz istovremeno razmatranje njihove geografske distribucije, kao i strukture prema tehnologiji i kapacitetu. Tržišna učešća prema broju priključnih tačaka omogućavaju direktnije poređenje obima tržišnog prisustva operatora, dok analiza prema kapacitetima omogućava da se istovremeno uzme u obzir činjenica da pojedinačne priključne tačke mogu imati različit kapacitet i ekonomsku vrijednost. Kombinovanjem ovih pokazatelja Agencija je nastojala da izbjegne zaključivanje o tržišnoj snazi isključivo na osnovu jednog parametra.

Agencija je, analizom cjenovnika operatora konstatovala da u slučaju ovog relevantnog tržišta prihod kao primarni indikator tržišnog učešća može dati kontradiktorne podatke jer cijene usluga nijesu samo funkcija obima usluga već zavise od kapaciteta, udaljenosti, zaštite, trajanja ugovora, popusta i individualnih komercijalnih uslova.

Upravo zbog veoma izražene heterogenosti usluga ovog relevantnog tržišta Agencija nije mogla smatrati tržišna učešća prema prihodima preciznijim indikatorom od tržišnih učešća prema broju priključnih tačaka.

6.	Utisak koji se stiče nakon upoznavanja sa dokumentom koji je predmet javnih konsultacija je da je Agencija samo iznijela niz dokaza i argumenta koji su trebali da dovedu do potpuno suprotnog zaključka od onog koji je Agencija donijela. Neke od tih činjenica su da na veleprodajnom tržištu garantovanih kapaciteta u Crnoj Gori postoji više operatora koji pružaju usluge putem sopstvene infrastrukture, da su usluge tehnološki razvijene i međusobno supstitutivne, da korisnici imaju mogućnost izbora između različitih ponuđača, te da nijesu identifikovani primjeri antikonkurentskog ponašanja koji bi ukazivali na mogućnost samostalnog djelovanja bilo kojeg operatora nezavisno od konkurenata i korisnika. Crnogorski Telekom jeste tržišni lider ali ostatak tržišta pripada drugim operatorima, prvenstveno Mtelu, koji predstavlja ozbiljnog infrastrukturnog konkurenta.	Agencija je u skladu sa prirodom analize značajne tržišne snage ocijenila raspoložive pokazatelje i druge relevantne kriterijume. Pri tome je imala u vidu da tržišno učešće predstavlja važan indikator tržišne snage, ali da se postojanje značajne tržišne snage ne može utvrditi isključivo na osnovu jednog pokazatelja. Zbog toga je tržišno učešće razmatrano zajedno sa drugim strukturnim i ekonomskim kriterijumima, uključujući geografsku rasprostranjenost mreže, mogućnost pružanja usluga na nacionalnom nivou, strukturu tražnje, ekonomiju obima i širine, stepen vertikalne integracije, kontrolu infrastrukture koju nije lako replicirati i stepen kompenzacione kupovne moći. U ovom komentaru operatora "Crnogorski Telekom" A.D. Podgorica potvrđuje da je "tržišni lider", što je upravo Agencija i dokazala analizom dinamike događaja na tržištu koji utiču na mogućnost razvoja efikasne tržišne konkurencije na relevantnom tržištu i svih značajnih konkurentskih ograničenja na veleprodajnom i maloprodajnom nivou. Agencija ne smatra da tržišno učešće predstavlja samostalan i dovoljan dokaz prisustva operatora sa značajnom tržišnom snagom. Naprotiv, tržišno učešće predstavlja početni indikator koji se mora sagledati zajedno sa strukturnim i dinamičkim karakteristikama tržišta, tako da zaključak Agencije ne proizlazi iz jednog indikatora, već iz kumulativnog efekta relevantnih kriterijuma.
----	---	--

		Takav pristup je u potpunosti usklađen sa Smjernicama Evropske komisije (C/2018/2374) o analizi tržišta i procjeni prisustva operatora sa značajnom tržišnom snagom. U komentaru operatora "Crnogorski Telekom" A.D. Podgorica je napravljen jedan previd. Veleprodajno tržište garantovanih kapaciteta se nalazi na listi Preporuke Evropske komisije (2020/2245) o relevantnim tržištima, što znači da je na njima nije potrebno sprovesti Test tri kriterijuma, tj. dokazivati ispunjenost uslova iz istog. Regulatori su u obavezi da sprovedu Test tri kriterijuma samo na onim relevantnim tržištima koja nijesu sadržana na listi tržišta Preporuke Evropske komisije. Analiza je u Nacrtu dokumenta konstatovala da operator "Mtel" d.o.o. Podgorica značajan infrastrukturni konkurent i da pruža usluge u skoro svim opštinama. Međutim, za procjenu statusa operatora sa značajnom tržišnom snagom nije odlučujuća samo teritorijalna prisutnost, već kombinacija geografskog dometa, gustine mreže, raspodjele priključnih tačaka, tržišnog učešća i sposobnosti da se odgovori na tražnju koja je često multitisite i nacionalnog karaktera. Podaci iz Nacrta Analize pokazuju da operator "Crnogorski Telekom" A.D. Podgorica ima 59% učešća u ukupnom broju priključnih tačaka na nacionalnom veleprodajnom nivou. Stoga se zaključak ne zasniva na tome da operator "Mtel" d.o.o. Podgorica nije konkurent, već na ocjeni da njegov konkurentski pritisak, u posmatranom periodu i uz postojeću strukturu tražnje, nije bio
7.		Mora se uzeti u obzir da u skladu sa EU regulatornim okvirom (Evropski Zakonik o elektronskim komunikacijama, Preporuka Evropske komisije 2020/2245) ex ante regulacija određivanja SMP operatora može se opravdati samo ukoliko analiza pokaže da su ispunjena tri kumulativna kriterijuma: postojanje visokih i trajnih prepreka ulasku, odsustvo tendencije tržišta ka efektivnoj konkurenciji i nedovoljnost primjene propisa iz oblasti konkurencije za rješavanje potencijalnih tržišnih problema. Po našoj ocjeni dokument koji je Agencija ponudila u procesu javnih konsultacija ne pruža uvjerljive dokaze da su ovi kriterijumi ispunjeni iz razloga što na ovom tržištu: -postoji efektivna infrastrukturna konkurencija. Jedan od najvažnijih pokazatelja razvijene konkurencije jeste postojanje alternativne infrastrukture. Analiza pokazuje da, pored Crnogorskog Telekoma, na tržištu djeluje Mtel sa značajnim geografskim obuhvatom i sopstvenom mrežom, dok je prisutan i One Crna Gora. Shodno tome, tržište ne odgovara modelu u kojem jedan operator kontroliše infrastrukturu neophodnu za pružanje usluge; - sam tržišni udio nije dovoljan za zaključak o SMP statusu. Visok tržišni udio predstavlja samo početnu indikaciju koja mora biti

	potvrđena drugim pokazateljima tržišne moći. Dokument ne pokazuje da Crnogorski Telekom može djelovati nezavisno od konkurenata ili krajnjih korisnika. Naprotiv, prisustvo drugih operatora i razvoj alternativnih mreža ukazuju na postojanje konkurentskog pritiska koji ograničava mogućnost jednostranog nametanja uslova na tržištu; -ne postoje trajne i nepremostive prepreke ulasku operatora na tržište. Analiza ukazuje da na tržištu već djeluje više operatora i da se ulaganja u mrežnu infrastrukturu kontinuirano sprovode. Postojanje više infrastrukturnih mreža predstavlja snažan pokazatelj da prepreke ulasku nijesu takve prirode da onemogućavaju razvoj konkurencije. Ovo je posebno važno u kontekstu prvog kriterijuma iz EU testa tri kriterijuma; - postoji značajna kupovna moć korisnika. Budući da su korisnici garantovanih kapacitea uglavnom poslovni subjekti, finansijske institucije, državni organi i drugi korisnici koji raspolažu značajnim pregovaračkim kapacitetom. Takvi korisnici imaju mogućnost da upoređuju ponude različitih operatora i vrše pritisak na cijene i uslove ugovaranja. Kupovna moć korisnika predstavlja važan faktor koji umanjuje mogućnost postojanja značajne tržišne snage; -nema dokaza o zloupotrebi tržišne pozicije niti su evidentirani slučajevi: odbijanja pristupa, diskriminatornog postupanja,	dovoljan da ukloni prednost operatora sa najširim nacionalnim dometom. Vezano za navode operatora "Crnogorski Telekom" A.D. Podgorica da je Agencija zaključila da "ne postoje trajne i nepremostive prepreke ulasku operatora na tržište", ukazujemo da Agencija nije u slučaju ovog relevantnog tržišta sprovodila postupak provjere ispunjenosti uslova iz Testa tri kriterijuma (jer je tržište sadržano na listi tržišta Preporuke Evropske komisije o relevantnim tržištima), gdje se prisustvo prepreka ulasku operatora procjenjuje u okviru prvog kriterijuma. Činjenica da se na tržištu elektronskih komunikacija povećava broj optičkih mreža, da raste maloprodajna konkurencija ili da operatori grade sopstvene mreže ne znači sama po sebi da je uspostavljena efikasna konkurencija na veleprodajnom tržištu garantovanih kapaciteta. Agencija uvažava primjedu operatora "Crnogorski Telekom" A.D. Podgorica koje se odnosi na potkriterijum kompenzacione kupovne moći i u tom dijelu će napraviti korekciju. S obzirom da postupak određivanja regulatornih obaveza, definisan novim regulatornim okvirom Evropske unije i Zakonom o elektronskim komunikacijama, ne podrazumijeva da se zloupotreba statusa značajne tržišne snage stvarno desila, to će Agencija svaku prepreku smatrati za moguću pod određenim okolnostima. Takođe, Agencija smatra da regulatorne obaveze treba da imaju preventivno dejstvo i da, i pored toga što treba da budu u skladu sa evropskom praksom, treba da budu primjerene i nacionalnim
--	--	---

	cjenovnog istiskivanja konkurencije ili bilo kojih drugih oblika antikonkurentskog ponašanja. U odsustvu takvih pokazatelja ne može se zaključiti da postoje tržišni problemi koji bi zahtijevali nametanje regulatornih obaveza zasnovanih na SMP statusu; - tržište pokazuje karakteristike dinamičke konkurencije. Dokument ukazuje da razvoj Ethernet, xWDM i drugih tehnoloških rješenja, kao i na rast ponude VPN, multisisite i drugih prilagođenih poslovnih usluga. Takve okolnosti ukazuju na tržište koje se razvija kroz inovacije i tehnološku konkurenciju, što je upravo jedan od pokazatelja efektivne konkurencije koje Evropska komisija smatra relevantnim prilikom procjene potrebe za ex ante regulacijom.	specifičnostima. Operator sa značajnom tržišnom snagom ima potencijalnu mogućnost da utiče na širok raspon parametara konkurentnosti, uključujući cijene, inovativnost, kvalitet usluge. Pored toga, operator sa značajnom tržišnom snagom može, putem veleprodajne usluge, pokušati izvršiti prenošenje tržišne snage sa tržišta na kojem ima status značajne tržišne snage na potencijalno konkurentno maloprodajno tržište. Navodima operatora "Crnogorski Telekom" A.D. Podgorica o efektivnosti konkurencije na ovom relevantnom tržištu Agencija suprostavlja stav Evropske komisije u Eksplanatornom dokumentu (2020/ 8750) uz Preporuku Evropske komisije o relevantnim tržištima: "Ex ante regulacija za tržište Veleprodajnih garantovanih kapaciteta ostaje neophodna u većini država članica, uz prilagođavanja tehnološkoj evoluciji i, u nekim slučajevima, geografskoj segmentaciji. Očekuje se da će se njen značaj za podršku razvoju poslovnih korisnika povećati u budućnosti, jer industrijske primjene u velikoj mjeri zavise od ovih usluga povezivanja"
8.	Na kraju, želimo reći da su nedostaci ovog dokumenta tzv. forward looking analiza. Crnogorski Telekom, naime, smatra da Agencija nije pružila dovoljno dokaza koji bi podržali zaključak da se postojeća tržišna struktura neće značajno promijeniti tokom perioda na koji se analiza odnosi. Iako dokument sadrži ocjene o budućem razvoju tržišta, nijesu prezentovani podaci o	Kada je riječ o forward-looking pristupu, Agencija smatra da je pri procjeni značajne tržišne snage potrebno uzeti u obzir očekivani razvoj tržišta u periodu na koji se analiza odnosi. Međutim, samo postojanje najava budućih investicija ili planova širenja mreže nije dovoljno za zaključak da će u budućnosti doći do promjene uslova konkurencije.

	investicionim planovima alternativnih operatora, širenju optičke infrastrukture niti očekivanom rastu konkurentskog pritiska. Stoga, zaključci o budućem stanju konkurentnosti tržišta nijesu dovoljno potkrijepljeni. Takođe, dokument nije u dovoljnoj mjeri dao analizu konkurentskog pritiska Mtela a nedostatak je i što analiza ne uključuje podatke o preuzimanju korisnika Telekoma od stane Mtela. Sadržajnija analiza i sadržajniji dokument bi vjerujemo dali drugačiju sliku ovog relevantnog tržišta i svjedočili bismo zaključku Agencije da na ovom tržištu nijesu zadovoljeni kriterijumi za određivanje SMP operatora.	Agencija ne posjeduje dovoljno detaljne i provjerljive podatke o konkretnim planovima operatora "Mtel" d.o.o. Podgorica ili drugih operatora koji bi omogućili da se, bez dodatnih pretpostavki, kvantifikuje njihov budući uticaj na stepen konkurencije ovog relevantnog tržišta. Stoga je Agencija procjenu bazirala na raspoloživim podacima i kombinaciji više pokazatelja koji odražavaju postojeću strukturu tržišta i prepreke za ulazak i razvoj konkurencije. Na kraju, sama činjenica da operator "Mtel" d.o.o. Podgorica ima planove širenja mreže ne znači automatski da će u relevantnom vremenskom periodu neutralisati postojeću tržišnu prednost operatora "Crnogorski Telekom" A.D. Podgorica. Agencija će pratiti kretanja na relevantnom tržištu i u slučaju potrebe može korigovati mjere koje su nametnute ovo analizom tržišta.
--	--	--

**Pregled odgovora Agencije na komentare, primjedbe i sugestije operatora "One Crna Gora" d.o.o. Podgorica
na nacrt Analize Veleprodajnog tržišta garantovanih kapaciteta**

Redni broj	Dio teksta u nacrtu Analize	Komentar operatora	Odgovor Agencije na komentar
1.		Agencija je i sama u okviru tačke 8.2 predmetne analize konstatovala da je Mtel značajan infrastrukturni konkurent na ovom relevantnom tržištu, s obzirom da je prisutan u skoro svim opštinama Crne Gore. Naime, nesporno je da ima značajno prisustvo na predmetnom tržištu kao i kapacitet za ostvarivanje uticaja na uslove konkrecije. Imajući u vidu navedeno, smaramo da je neophodno razmotriti uključivanje Mtela, pored Crnogorskog Telekoma, u kontekst operatora koji mogu imati značajnu tržišnu snagu na predmetnom tržištu.	Vezano za tvrdnje operatora "One Crna Gora" d.o.o. Podgorica da je "neophodno razmotriti uključivanje operatora "Mtel" d.o.o. Podgorica, pored operatora "Crnogorski Telekom" A.D. Podgorica, u kontekst operatora koji mogu imati značajnu tržišnu snagu na predmetnom tržištu" ističemo sljedeće: Da bi se "Mtel" d.o.o. Podgorica potencijalno smatrao, kao i "Crnogorski Telekom" A.D. Podgorica, operatorom sa značajnom tržišnom snagom na ovom relevantnom tržištu, neophodno je da Agencija utvdi prisustvo zajedničke tržišne snage dva ili više operatora koji, saglasno članu 110 stav 2 Zakona o elektronskim komunikacijama, djeluju u tržišnoj strukturi za koju se procijeni da omogućava koordinirane aktivnosti i kolektivnu dominaciju u pogledu ekonomskog uticaja koji im omogućava značajan stepen nezavisnosti u odnosu na njihove konkurente i korisnike, čak i u odsustvu strukturnih ili drugih veza među njima. Navedeno podrazumijeva, saglasno evropskoj praksi u slučaju oligopola, dokazivanje njihovog dugogodišnjeg zajedničkog i koordiniranog djelovanja kojim se narušavaju uslovi konkurencije, a što nije slučaj sa operatorima "Crnogorski Telekom" A.D.

		Podgorica i "Mtel" d.o.o. Podgorica na ovom relevantnom tržištu.
2.	Posebno ističemo da je od ključnog značaja da se svim operatorima koji budu određeni kao operatori sa značajnom tržišnom snagom propišu odgovarajuće regulatorne obaveze, uključujući i obaveze koje se odnose na kontrolu cijena, u cilju obezbjeđenja efikasne konkurencije i zaštite interesa krajnjih korisnika. U cilju sprečavanja diskriminacije između sopstvenog maloprodajnog segmenta i drugih operatora koji zavise od veleprodajnih usluga, kao i sprečavanja mogućnosti cjenovnog stezanja marže (<i>eng.margin squeeze</i>), potrebno je jasno definisati metodologiju određivanja veleprodajnih cijena. Veleprodajne cijene garantovanog kapaciteta trebalo bi utvrditi primjenom principa <i>retail minus</i>, odnosno tako da budu za unaprijed definisani procenat niže od odgovarajućih maloprodajnih cijena. Na ovaj način bi se obezbijedilo da operatori koji koriste veleprodajne usluge imaju dovoljan prostor za pružanje konkurentnih maloprodajnih usluga, dok bi se istovremeno spiječilo da operatori sa značajnom tržišnom snagom kroz neporporcionalno visoke veleprodajne cijene ograniče razvoj konkurencije ili istisnu konkurente sa povezanog maloprodajnog tržišta.	Agencija ne prihvata navedeni predlog operatora "One Crna Gora" d.o.o. Podgorica za primjenu principa „retail minus“. Naime, Agencija već primjenjuje troškovno zasnovani BULRIC model za određivanje veleprodajnih cijena, kojim se obezbjeđuje da cijene odražavaju troškove efikasnog operatora i sprečava određivanje neopravdano visokih veleprodajnih cijena. Prilikom razmatranja implementacije regulacije nivoa veleprodajnih cijena usluga ovog relevantnog tržišta na bazi rezultata BU LRIC troškovnog modela, Agencija je testirala da li bi to rezultiralo antikonkurentskom praksom cjenovnog stezanja marže (<i>eng.margin squeeze</i>). Procjena rizika od cjenovnog stezanja marže (<i>eng.margin squeeze</i>) je urađena proračunom nivoa cijena i uslova pružanja veleprodajnih i maloprodajnih naknada za usluge istog kapaciteta. Konkretno, mjesečna cijena maloprodajnog paketa 100 Mb/s Pro Line iznosi 1.500 eura i značajno je iznad zbira mjesečne naknade veleprodajnog Etherneteta za najdužu trasu do 200 km u iznosu od 224,80 eura i jednokratne naknade amortizovane na godinu dana u iznosu od 236,70 eura. Ovaj i drugi primjeri su bili jasna indikacija Agenciji da između maloprodajnih i odgovarajućih veleprodajnih cijena usluga ovog relevantnog tržišta postoji veliki cjenovni prostor koji je dovoljan za razvoj efikasne konkurencije na maloprodajnom nivou.

3.		Na kraju smatramo da treba nametnuti operatorima sa značajnom tržišnom snagom da u okviru svojih Referentnih veleprodajnih ponuda, pored usluga i komercijalnih uslova, uključujući i detaljan tehnički opis načina implementacije ponuđenih usluga. Na taj način bi operatori korisnici usluge imali jasnije informacije potrebne za adekvatno planiranje obima i tehničkih zahtjeva povezivanja sa sopstvene strane. Napominjemo da referentne veleprodajne ponude na uporedivim tržištima, poput tržišta Srbije i Hrvatske, već sadrže ovakve tehničke detalje.	Agencija je saglasna sa komentarom "One Crna Gora" d.o.o. Podgorica i u tom smislu će dopuniti listu elemenata koje mora da sadži Referentna ponuda u okviru obaveze transparentnosti operatora sa značajnom tržišnom snagom.
----	--	---	--